

**Програма протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів
Закарпаття у співпраці з Українською Православною Церквою**

Миронюк І.С. (Київ, Ужгород)

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»

Закарпатський центр профілактики та боротьби із СНІДом

Резюме. В статті представлено результати розробки оригінальної регіональної програми протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів Закарпаття як регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ. Програма реалізується у співпраці з Мукачівською Єпархією Української Православної Церкви та адаптована з урахуванням основ традиційного християнського вчення Православної Церкви.

Ключові слова: ВІЛ-інфекція/СНІД, трудові мігранти, Церква, Закарпаття.

Профілактика поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу визначена одним із основних напрямків діяльності як у діючій Загальнодержавній програмі забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду і підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки [11], так і в Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014—2018 роки [13]. В умовах концентрованої стадії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу, яка спостерігається в Україні [1] заходи протидії епідемії, в тому числі і профілактики інфікування необхідно фокусувати на групах підвищеного ризику зараження ВІЛ [15]. В Закарпатській області регіональною групою підвищеного ризику інфікування ВІЛ визначено групу трудових мігрантів [5], що зумовлює необхідність впровадження окремих програм профілактики зараження ВІЛ в цій специфічній групі населення. Однією із особливостей даної групи населення є короткі періоди перебування протягом року за місцем постійного проживання, які в основному співпадають з періодами святкування Великих християнських свят: Різдва Христового та Великодня [6]. В той же час, саме у ці періоди вихід медичних працівників на представників групи трудових мігрантів є ускладненим у зв'язку з державними вихідними днями. В Україні уже є значний досвід участі Церков та релігійних організацій у боротьбі з поширенням епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу та роботі з людьми, що живуть з ВІЛ [14]. Зокрема, значні досягнення у цьому напрямку служіння відзначаються у представників духовенства Української Православної Церкви (Московського Патріархату), що відображено і у відповідній Концепції [2]. Основні напрямки роботи в програмах протидії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в усіх Церков та релігійних організацій приблизно однакові: душпастирство; освітні програми серед священників (пасторів) та парафіян; організація церковних реабілітаційних центрів для ВІЛ-інфікованих та наркозалежних осіб; видання та розповсюдження спеціалізованої літератури [14]. В той же час, впровадження програм первинної профілактики інфікування ВІЛ

серед окремих груп населення священнослужителями в Україні практично не проводилося, хоча цей напрямок протидії епідемії є актуальним.

Актуальність впровадження окремої регіональної програми протидії поширенню ВІЛ саме в середовищі трудових мігрантів та їх найближчого оточення зумовлено, зокрема тим, що за результатами проведених спеціальних епідеміологічно-поведінкових досліджень 48,5% від усіх дорослих ВІЛ-позитивних осіб, взятих на диспансерний облік протягом 2007-2011 років були особами, пов'язаними з трудовою міграцією за межі області – власне трудові мігранти та їх постійні статеві партнери [4]. Частка власне трудових мігрантів серед нових випадків ВІЛ-інфекції у 2012 році зросла до 59,7%. Серед основних факторів ризикованої щодо інфікування ВІЛ поведінки ведучу роль відіграють випадкові статеві контакти з малознайомими партнерами без використання презервативу в регіоні тимчасового працевлаштування [4, 6] і саме на запобігання цим поведінковим ризикам необхідно спрямовувати основні профілактичні заходи в даній групі населення.

Мета роботи – представити досвід розробки та впровадження регіональної програми співпраці медичної галузі та Мукачівської Православної Єпархії Української Православної Церкви (УПЦ) в напрямку протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ – трудових мігрантів та їх найближчого оточення.

Матеріали і методи.

Розробка регіональної програми базувалася на використанні логічної схеми процесів планування, моніторингу та оцінки, формулювання цілей та завдань програми [3]. При розробці програми застосовувалися статистичні методи, метод системного підходу, бібліосемантичний та концептуального моделювання. Формування завдань та заходів регіональної програми проводилися на основі завдань та заходів Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду і підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки [11], індикатори ефективності розроблені згідно вимог Єдиної системи моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на запобігання поширенню епідемії ВІЛ-інфекції [10] за допомогою методики розрахунку показників Національного плану моніторингу та оцінки виконання Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки [11]. Розробка заходів програми базувалася на результатах ретроспективного епідеміологічного аналізу розвитку епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в регіоні [9], з врахуванням регіональних особливостей поширення ВІЛ-інфекції: початкова стадія епідемії, стійке переважання гетеросексуального шляху інфікування, незначна частка представників традиційних груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ (споживачів ін'єкційних наркотиків, робітників комерційного сексу та чоловіків, які практикують секс з чоловіками)

серед нових випадків інфікування та провідна роль трудових мігрантів та їх найближчого оточення у розвитку епідемії у Закарпатській області [8]. Також при формуванні окремих заходів було враховано основи традиційного християнського вчення Православної Церкви.

Результати дослідження та їх обговорення.

В результаті було визначено наступну мету регіональної програми співпраці медичної галузі та Мукачівської Православної Єпархії УПЦ в напрямку протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ – трудових мігрантів та їх найближчого оточення в Закарпатській області: запобігання новим випадкам інфікування ВІЛ в групі трудових мігрантів Закарпаття, покращення виявлення ВІЛ-інфекції та забезпечення переважно раннього виявлення випадків інфікування в даній групі населення. Оцінка досягнення поставленої мети проводиться за результатами досягнення індикатору впливу програми: стабілізація питомої ваги виявлених ВІЛ-інфікованих трудових мігрантів по відношенню до кількості взятих на диспансерний облік дорослих у 2013 році на рівні 55% (прогнозований показник на кінець 2012 року) з наступним щорічним зниженням на 5%. Структура даної програми представлена на рисунку.

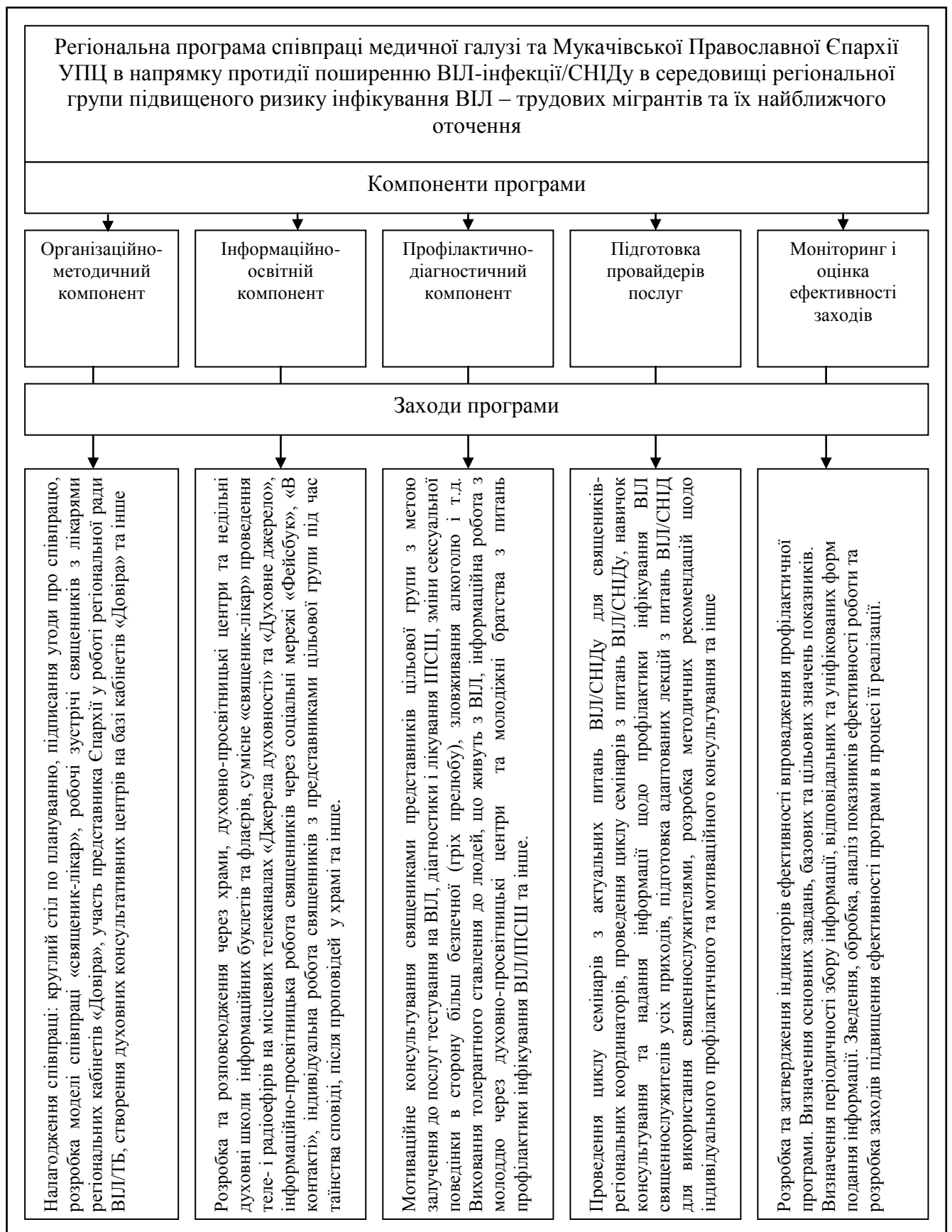

Рис. Структура регіональна програма співпраці медичної галузі та Мукачівської Православної Єпархії УПЦ в напрямку протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ – трудових мігрантів та їх найближчого оточення

Враховуючи той факт, що Закарпатська область відноситься до регіонів низького поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу [1] в програмі не виділено окремий компонент «Догляд та підтримка людей, що живуть з ВІЛ», який є традиційним серед напрямків роботи релігійних організацій в протидії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні [14]. Найбільш важливим на етапі впровадження програми виявився «Організаційно-методичний компонент», що передбачав заходи налагодження ефективного партнерства фахівців служби протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та духовенства як на обласному рівні, так і на рівні окремих населених пунктів. Забезпечення комунікації з метою налагодження співпраці між лікарями регіонального центру профілактики та боротьби із СНІДом, фахівцями районних/міських кабінетів «Довіри» та керівництвом Єпархії і священиками в окремих приходах проходило в формі «круглих столів», робочих зустрічей та обговорень. Важливим аспектом цього напрямку роботи є участь представника Єпархії в роботі обласної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу при обласній державній адміністрації. Компонент «Підготовка провайдерів послуг» програми забезпечив умови ефективного реалізації священиками у співпраці з лікарями заходів програми, що передбачають надання інформаційних і окремих медичних послуг безпосередньо представникам цільової групи програми: трудовим мігрантам та їх найближчому оточенню. Підготовка священиків проходила у вигляді циклів навчальних семінарів з основних питань ВІЛ-інфекції/СНІДу, особливостей проведення профілактичного та мотиваційного консультування представників цільової групи програми з питань профілактики інфікування, зміни поведінки в сторону більш безпечної щодо інфікування ВІЛ та залучення до послуг тестування на наявність антитіл до ВІЛ та інфекцій, що передаються статевим шляхом (ПСС). Важливим напрямком роботи в інформаційно-освітньому компоненті програми є розробка спеціальних та адаптація наявних інформаційно-просвітницьких матеріалів з урахуванням особливостей традиційного християнського вчення, зокрема аспект заперечення використання презервативів як засобу індивідуальної профілактики інфікування ВІЛ.

Компонент «Моніторинг і оцінка ефективності заходів» програми включає у себе індикатори ефективності заходів програми: 7 показників процесу та 2 показника впливу (таб.).

Таблиця.

Показники індикаторів ефективності заходів регіональної програми співпраці медичної галузі та Мукачівської Православної Єпархії (УПЦ) в напрямку протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ – трудових мігрантів та їх найближчого оточення

№ показника	Показники індикаторів ефективності заходів програми
	Показники процесу
1	Кількість розповсюджених через ресурси Церкви інформаційно-просвітницьких матеріалів (буклетів, флаєрів, тощо) з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів та їх оточення.

2	Кількість теле- та радіоефірів за участю фахівців служби СНІДу та представників Церкви.
3/41*	Відсоток осіб з числа представників групи трудових мігрантів та їх найближчого оточення, які пройшли тестування на наявність антитіл до ВІЛ протягом останніх 12 місяців та знають свої результати.
4/42*	Відсоток охоплених заходами програми первинної профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу представників групи трудових мігрантів та їх оточення.
5	Відсоток охоплення священнослужителів навчаннями з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу.
6	Кількість спільних заходів лікарів кабінетів «Довіра» та представників Церкви міст/районів: 1) по активному залученню трудових мігрантів до тестування на антитіла до ВІЛ з урахуванням термінів перебування за місцем проживання (релігійні свята); 2) по залученню трудових мігрантів до програм діагностики і лікування ПСШ.
7	Відсоток охоплення групи трудових мігрантів та їх оточення програмами профілактики та лікування інфекцій, які передаються статевим шляхом.
Показники впливу	
8/40*	Поширеність ВІЛ-інфекції в середовищі трудових мігрантів та їх найближчого оточення.
9	Питома вага виявлених ВІЛ-інфікованих трудових мігрантів по відношенню до кількості взятих на диспансерний облік дорослих.

* Показники Обласного плану моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на запобігання поширенню епідемії ВІЛ-інфекції.

Окремі індикатори ефективності (показники № 3/41; 4/42 та 8/40) даної регіональної програми включено до переліку індикаторів ефективності Обласного плану моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на запобігання поширенню епідемії ВІЛ-інфекції, по якому регіон звітується на національний рівень про стан виконання заходів Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду і підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки. Для кожного показника індикаторів ефективності визначено: базове та цільове значення, відповідальні за збір та подання, періодичність збору показника та методи обчислення. Даний набір показників ефективності заходів програми дасть змогу проводити оцінку ефективності виконання окремих заходів як у процесі їх виконання, так і по результатам реалізації програми в цілому.

Висновки.

В умовах регіональної епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу з високим рівнем поширення ВІЛ в окремих специфічних групах населення, таких як трудові мігранти та їх найближче оточення в Закарпатській області, є необхідність розробки та впровадження окремих регіональних програм протидії епідемії саме в цих особливих групах населення та пошук потенційно ефективних партнерів реалізації таких програм. У випадку Закарпаття (в умовах високого рівня релігійності населення та значного переважання сільського населення) в програмах протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу у середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ таким партнером медичних працівників в реалізації програм є представники Церков та

релігійних організацій. Саме священники можуть забезпечити широке охоплення представників цієї групи населення регіону в періоди їх короткочасного перебування за місцем постійного проживання (періоди Великих християнських свят).

Перспективи подальших досліджень полягають в проведенні динамічного моніторингу та оцінки ефективності впровадженої регіональної програми та розробки заходів підвищення її ефективності. Окремим напрямком планується залучення спеціалістів первинної ланки надання медичної допомоги населенню до реалізації заходів даної регіональної програми.

Список літератури:

1. ВІЛ-інфекція в Україні. Інформаційний бюлетень №38. – К.: МОЗ України, Укр. центр профілактики і боротьби зі СНІД, 2012. – 20 с.
2. Концепция участия Русской Православной Церкви в борьбе с распространением ВИЧ/СПИДа и работе с людьми, живущими с ВИЧ/СПИДом. — М., 2005. — 79 с.
3. Лехан В.М. Основні засади створення вертикальної інтегрованої системи індикаторів якості медичної допомоги/ В.М.Лехан, О.М.Ліщишина, А.П.Гук та інші.// Україна. Здоров'я нації. – 2011. – №1(17). – С. 63-73.
4. Миронюк І.С. Визначення поведінкових ризиків ВІЛ-інфікованих жителів Закарпаття, пов'язаних з трудовою міграцією/ Туберкульоз. Легеневі хвороби. ВІЛ-інфекція – 2012. - №2 (9) – С.97-102.
5. Миронюк І.С. Регіональна група високого ризику інфікування ВІЛ в Закарпатті – заробітчани / І.С.Миронюк, Г.О.Слабкий// Україна. Здоров'я нації. – 2012. – №3(23). – С. 201-205.
6. Миронюк І.С. Результати вивчення ролі трудової міграції у поширенні ВІЛ-інфекції в Закарпатті/ І.С.Миронюк, В.Й.Шатило// Україна. Здоров'я нації – 2011. – №1(17). – С. 58-62.
7. Миронюк І.С. Результати визначення пріоритетних періодів та точок виходу профілактичних програм на регіональну групу підвищеного ризику інфікування ВІЛ в Закарпатській області – трудових мігрантів / Матеріали міжнар. науково-практ. конференції «Сучасні проблеми світової медицини та її роль у забезпеченні здоров'я світового співтовариства». – Одеса, 10-11 травня 2013 року, - Одеса: ГО «Південна фундація медицини», - 2013. – С. 67-71.
8. Миронюк І.С. Результати визначення стадії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Закарпатській області/ І.С.Миронюк, В.Й.Шатило// Україна. Здоров'я нації – 2012. – №1(21). – С. 39-43.

9. Миронюк І.С. Стан розвитку епідемічної ситуації з ВІЛ-інфекції/СНІДу в Закарпатській області/ І.С.Миронюк, В.В.Брич, Н.А.Гудюк// Дерматологія та венерологія. – 2012. - № 2(56). – С. 108-115.
10. Про єдину систему моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на запобігання поширенню епідемії ВІЛ-інфекції: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1349.
11. Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду і підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки: Закон України №1026-VI від 19.02.2009р. – Київ, 2010. – 28с.
12. Про затвердження Національного плану моніторингу та оцінки виконання Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки: наказ МОЗ України від 09 лютого 2012 року № 97.
13. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014—2018 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 травня 2013 року № 356-р.
14. Участь Церков та релігійних організацій України у боротьбі з поширенням епідемії ВІЛ/СНІДу та роботі з людьми, що живуть з ВІЛ/СНІДом (міжконфесійний збірник) / Під ред. Лапіна П.В. - К., 2008. - 156 с.
15. Priority interventions: HIV/AIDS prevention, treatment and care in the health sector. Version 1.2 – April 2009 / World Health Organization HIV/AIDS Department, 2009. – 126 p.

Резюме.

Программа противодействия распространению ВИЧ-инфекции/СПИДа в среде трудовых мигрантов Закарпатья в сотрудничестве с Украинской Православной Церковью

Миронюк И.С. (Киев, Ужгород)

В статье представлены результаты разработки оригинальной региональной программы противодействия распространению ВИЧ-инфекции/СПИДа в среде трудовых мигрантов Закарпатья как региональной группы повышенного риска инфицирования ВИЧ. Программа реализуется в сотрудничестве с Мукачевской епархией Украинской Православной Церкви и адаптирована с учетом основ традиционного христианского учения Православной Церкви.

Ключевые слова: ВИЧ-инфекция/СПИД, трудовые мигранты, Церковь, Закарпатье.

Summary

The program of opposition of spreading of HIV-infection/AIDS among labor migrants in Transcarpathia, in cooperation with the Ukrainian Orthodox Church

Myronyuk I.S. (Kiev, Uzhgorod)

The article presents the results of original regional program of opposition of spreading of HIV-infection/AIDS among labor migrants in Transcarpathia as regional groups with increased risk of HIV infection. The program is implemented in collaboration with the Mukachevo Eparchy of the Ukrainian Orthodox Church and adapted to the foundations of the traditional Christian doctrine of the Orthodox Church.

Key words: HIV/AIDS, migrant workers, the Church, Transcarpathia.